

érzékeli nemegyszer, hogyan csapódott le ez a kísérleti jellegű részleges reform a gyakorlatban, és hogyan kell ehhez hozzáigazítania saját eljárásait. Még szerencse, hogy a didaktika forradalma viszonylag lassú ütemű. A napközis nevelőnek így is a szabad idejében történő hospitálásokkal kell szaporítania a hivatalosan szervezett továbbképzések mellett egyéni továbbképzése lehetőségeit.

Szeretnék szólni a magyar közoktatásügy legszerencsésebb tényezőjéről: arról, hogy napközis nevelőink átlagon felüli gyermekszeretettel, átlagon felüli felelősségérzettel és átlagon felüli humanizmussal rendelkező tanárok. Ők tudják, érzik, hogy a mai gyermek mögül sajnos sokkal inkább hiányzik a család mindent megtartó, biztonságot nyújtó közössége, mint a tegnapi mögül. A mai gyermekek közül sajnos sok a magános, akinek mindent jelentő mércéje, szeretetforrása, legjobb barátja a napközis tanár néni.

S jól esik látni, hogy áldozatos nevelőmunkájukat a szülők zöme is magasra értékeli. Tavaly egy alkalommal megkeresett engem egy napközis kisfiam édesapja, aki egyedül nevel – anya nélkül – három fiúgyermeket. A beszélgetés után velem kezét fogott, majd megkért egy szívességre: a napközis tanárnőnek adjam át nevében a rám bízott cserép muskátlit, mert ő dolgozni megy, nem ér rá megvárni. Ő is, én is természetesnek találtuk, hogy a cserép virágot a napközis tanár néni kapja. A magam részéről szeretném látni, hogy mind nagyobb megbecsülés övezi hivatalos és nem hivatalos részről napköziben dolgozó kartársaim munkáját.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

1. Az általános iskolai tanterv módosítása. Köznevelés, 1973/23.
2. Dr. Abrudbányai János: Ismerkedjünk az iskoláinkban folyó egész napos neveléssel. Magyar Pedagógiai Társaság. Bp., 1971.
3. Kerékgyártó Imre: Az iskola, a pedagógus tevékenységei. Módszertani Közlemények, 1974/3.
4. Korszerű tanulás a napközi otthonban. Szerkesztette: Szabadkai Simonné-Zombory László.

DR. SZÖRÉNYI JÓZSEFNÉ

Szeged, Ságvári Endre Egyetemi Gyakorló Általános Iskola

Egy nevelési eredményvizsgálat tanulságai

Az erkölcsiség fejlődése szempontjából a serdülőkor döntő életszakasznak tekinthető. Ebben a korban a tanulók fokozott mértékben érdeklődnek az erkölcsi kérdések iránt, és sok esetben már saját erkölcsi nézeteik is kialakulnak. Az erkölcsi követelmények belsővé válásának ez a legfontosabb időszaka. A 12–14 éves tanulóknál az erkölcsi tudatosság magatartást meghatározó hatása is már erősen kifejezésre jut. Ezeket a magatartási megnyilvánulásokat az ember mint osztályfőnök éveken át megfigyeli: órákon, klubdelutánokon, kirándulásokon, kollektív fizikai munka végzése során, és különféle szituációkban elbeszélgetve velük. Mérlegeljük azokat a hatásokat is, amelyek naponként érik őket otthon, tanórákon, óráközi szünetekben, a napköziben, őszi összejöveteleken. Kutatjuk, hogy az együttlét sok-sok élménye miként formálja, erősíti fel azokat a motívumokat, amelyek – tanulmányi és közösségi munkában egyaránt – pozitív magatartásra ösztönzik tanítványainkat. Igyekszünk tehát minél

többet megtudni róluk, hogy személyiségüket fejleszthessük, és beiskolázásuk is az egyén és a közösség érdekeinek megfelelően valósulhasson meg.

A 8. osztályosokról készített jellemzésnek már reális képet kell adniuk egy-egy tanuló erkölcsi arculatáról, hiszen csakis így teremthetünk lehetőséget magatartásuk további fejlesztéséhez, és ahhoz is, hogy értékeléseinkből az új iskola osztályfőnöke a nevelés módjára nézve következtetéseket tudjon levonni.

Ha – netán közmegelegedésre – sikerül minden tanítványunkat beiskoláznunk, egy kissé talán meg is nyugodhatnánk. Mégis a ma holnap elballagó tanulók iránt érzett felelősségünk felvet még egynéhány kérdést. A jellemzések elkészítésekor, igaz, tárgyilagosságra törekedtünk, mégis az értékelés – úgymond – tág teret ad az osztályfőnöki szubjektivitásnak. Hogyan is lehetne eloszlátunk az ezzel kapcsolatos aggodalmakat? Az a kis közösség, amelynek a tagjait jól megismertük, hiszen a négy év alatt sokszor megnyitlak előttünk, és örömeiket, gondjaikat megosztották velünk, jövőre már egyedeire tagozódik: ki-ki új iskolába kerül. Vajon mindegyik helyt tud-e majd állni az új közösségben? Rendelkeznek-e azokkal az ismeretekkel, magatartásformákkal, amelyek az új közösségbe történő beépülésüket megkönnyíti? Szimbolikus megfogalmazással: eléggé tisztában vannak-e szocialista társadalmunk „erkölcsi KRESZ-előírásaival” ahhoz, hogy a további évek során „balesetmentesen” közlekedhessenek az emberi érintkezések területén?

Az így felvetett kérdésekre a jellemzésekből kirajzolódó összkép megnyugtató választ adhat. A tanulók közösségi magatartása általában erősen pozitív jellegű. Ennek a feltevésnek a helyességét az a kérdőíves felmérés is igazolni látszik, amellyel tanítványaink erkölcsi tudatosságának fejlettségét vizsgáltuk. Abból indultunk ki, hogy az erkölcsi tudatosságnak a magatartást illetően meghatározó szerepe van. Ha tehát tudatosságuk is kimutatható, vagyis az, hogy a tanulók ismerik az erkölcsi fogalmak jegyét, van erkölcsi ítélőképességük, és a morális jelenségek összefüggéseit is megértik, akkor a magatartásukkal kapcsolatos megállapítások még inkább elfogadhatókká válnak. Azt is elmondhatjuk akkor, hogy a jellemzések a tanulói személyiség fejlettségi szintjét megnyugtatóan tükrözik, bár tudjuk, hogy a nevelés eredményeit lemérni nagyon nehéz.

Annak érdekében, hogy tanítványainkat minél jobban megismerhessük, nevelési eredményvizsgálatot – tervszerűen kidolgozott szempontok szerint – az 1976/77-es tanévben is végeztünk. Ennek eredményét az áprilisi nevelési értekezleten értékeltük, és a szükséges tennivalókat megvitattuk. A nevelési kérdéseket ilyen módon állandóan felszínen tartjuk. A velük való foglalkozás önképzésre és alkalmas nevelő hatások megszervezésére ösztönöz.

A nevelési eredményvizsgálat során figyelmünket ez alkalommal a tanulók fegyelmeztségére, kulturált magatartásukra és a közösséghez való viszonyukra fordítottuk. Hogy a vizsgált magatartásformák mögött milyen fokú tudatosság rejtőzik, azt kérdőív útján kívántuk feltárni. A kérdéseket az osztályfőnöki munkaközösség állította össze az 5–6, illetőleg 7–8. osztályosok számára. A jellemzett 8. osztályban a kapott válaszok a tudatosság színvonaláról az alábbi adatokat szolgáltatták:

A) 1. A *felgyelmmeztség*-gel kapcsolatos 1. kérdés azt tudakolta, hogy mi szabályozza viselkedésüket. A tanulók 50%-a a *meggyőződést* tekintette viselkedése szabályozójának. Az emberi érintkezéssel kapcsolatos normákat ezek a tanulók nemcsak ismerik, nemcsak jelentőségükkel vannak tisztában, hanem az objektív követelményekhez pozitív módon is viszonyulnak. Az osztály másik fele a *szokást* jelölte meg szabályozónak. A szokásnak azért nagy a jelentősége, mert a tevékenység előtti mérlegelést szinte feleslegessé teszi.

2. A helyes viselkedés legfőbb jellemzőinek felsorolásában az értékelés skálája – pozitív irányban – egészen széles. A leggyakrabban ismétlődő értékelések az iskolai viselkedéssel kapcsolatban:

- „a közösségi szellemnek, a közösségnek megfelelő”;
- „a házirendnek megfelelő”;
- „fegyelmezettség”;
- „udvariasság a tanárral szemben”.

Minden esetben a szocialista társadalom mércéjével mérnek, hiszen akár segítőkészségről, szerénységről, önfegyelemről is legyen szó, mindig pozitív élmények, motívumok vannak a háttérben.

Az otthoni viselkedés jellemzői érzelmekben árnyaltabbak. Olyan jellemzők fordulnak itt elő, amelyek az előzőekben egyáltalán nem szerepeltek. Így pl.: bizalmasság, családiasság, az otthon kis közösségének megfelelő, megértés, szófogadás, közvetlenség, segítés a háztartási munkában.

A felnőttekkel szembeni viselkedés legfontosabb jellemzőjének legtöbbször (70%) az udvariasságot, majd az illendőséget (25%), továbbá az előzékenységet, kedvességet, figyelmességet és az öregekkel szembeni segítőkészséget tekintették. Figyelemre méltó, hogy az iskolai viselkedés döntő jellemzője a „községnek megfelelő”, az otthoni a „tisztelttudó”, a felnőttekkel szembeni az „udvariasság”. Ez a differenciálás általában helyes erkölcsi ítélőképeségre utal. Az iskolai, az otthoni és a felnőttekkel szembeni viselkedésben egyaránt a másik ember iránti felelősségérzet nyilvánul meg. Az a körülmény, hogy a helyes iskolai viselkedés jellemzőjeként a „községnek megfelelő”-t, az otthonival kapcsolatban pedig a „kis községnek megfelelő”-t említik, azt mutatja, hogy a tanulók felismerik a fegyelmezett viselkedés és a község közti kapcsolatot, azaz a morális jelenségek közötti összefüggést, ami ugyancsak összetevője az erkölcsi tudatosságnak.

3. A helyes viselkedés hiányosságait saját magukkal kapcsolatban csak általánosságban jelzik. Pl.: „Nem tartom be a házirendet.” „Nem mindig vagyok szófogadó.” Az osztálytársakkal kapcsolatos hiányosságok már konkrétabbak. Ezen a fokon el is várhatjuk tanítványainktól, hogy képesek legyenek mások viselkedését helyesen megítélni.

4. A házirend normáival való teljes azonosulás (Milyen mértékben tartod be a házirendet? – volt a kérdés.) 18%-ban jut kifejezésre. A többség (82%) csak „időnként” tartja be azokat. A követelmények a válaszok szerint nem mindenben felelnek meg elképzeléseiknek, jöllehet ezeket a normákat annak idején a diákszemélyek nem fogadták. A kérdés indoklást is kívánt. A válaszok éppen ezért morális gondolkodásukról is tájékoztatást adtak. Megnyilatkozásaik szerint a házirend szabályozó szerepe bevált. Kifogásaik alapján kisebb módosítások esetleg még keresztülvihetőek rajta.

5. Az iskola fegyelmeire vonatkozó követelményeit 82%-ban szigorúnak, 18%-ban következetesnek minősítik a tanulók. „Enyhe” értékelés nem szerepel. Mind a „szigorú”, mind a „következetes” minősítések között olvasható indoklások szerint (pl.: „Szigorúnak is kell lennie, mert különben az egész fegyelem felborul.” vagy: „A rendelkezések az iskola érdekében lettek meghozva. Megfelelnek igényeinknek és kötelességeinknek.”) tanítványaink jól látják, hogy az élet minden területén (iskolában, sportpályán, utcai közlekedésben stb.) és mindenki érdekében szigorú követelmények szabják meg viselkedésünket.

B) 1. A kulturált magatartás alapvető követelményeinek felsorolásából kivehető, hogy a tanulók szerint a társadalmi érintkezés szabályaiban az embertársak tisztelete és megbecsülése jut kifejezésre. Az udvariasság szerepel a legtöbbször. Ez fordul elő a

válaszok 50%-ában. A felsorolások jól summázzák az alapvető követelményeket. Ezek: udvariasság, előzékenység, illedelmesség, fegyelmezetttség, megfontoltság, szerénység, művelt beszédmodor, pontosság stb. Örvedetes, hogy a felsorolásban ilyen követelmény is szerepel: „közösségnek megfelelő”, „a másokkal szembeni felelősségteljes viselkedés”. Ezekben a válaszokban ugyanis a hangsúly nem a formán, hanem a tartalom van: a szemléletmódon, a beállítódottságon. Az jut bennük kifejezésre, hogy magatartásunkban tükröződniük kell a társadalmi követelményeknek. Hogy ez a megvalósításra törekvés milyen formát ölthet, arra a felsorolt tulajdonságok (szerénység, pontosság stb.) utalnak. A válaszok kapcsán talán arra is gondolhatunk: nevelőmunkánk során még jobban tudatosítanunk kell tanítványainkban, hogy az emberi érintkezésben is érvényesülnie kell a *tartalom* (a közösség, az embertársak megbecsülése, a szülők, tanárok tisztelete stb.) és *forma* (szerénység, előzékenység stb.) *összhangjának*. A már belső szükségletté vált tisztelet és megbecsülés rendszerint megfelelő formában is jelentkezik.

2. Arra a kérdésre, hogy „Összeszeded-e a szemetet, ha nem Te szórtad szét?”, a tanulók többsége (65%-a) „igen”-nel válaszolt. Határozott elutasítás csak 23,5%-ban mutatkozott. Némely válaszban afféle „középutas” magatartás jut kifejezésre. Pl.: „Harmadik lehetőség is van: akkor nem szedem fel, ha sietek vagy ha rossz a hangulatom.” „Az utcán nem, az iskolában és előtte igen.” Ez az utóbbi válasz különösképpen elgondolkodtató. Az, amit a fiatalok az utcán (pl.: villamosmegállónál, üzletek, italtoltok előtt stb.) látnak, követésre csábít. A megismétlődő ingerek erősítő hatása törvényszerűen érvényesül. Más szóval: amit jelen esetben kívánunk a tanulóktól, az nem egyezik meg az általa többször is megfigyelt valósággal. Jóllehet az utcán látotaknak a szemétfelzedéssel kapcsolatban csak ritkán van megerősítő hatásuk, a tanulók többsége mégis pozitív választ ad. Természetesnek kell tartanunk, hogy ez a megnyilatkozás elsődlegesen az iskolára vonatkozik. Pl.: „Mert én is itt tanulok, és nekem sem mindegy, milyen környezetben.” „Azért, hogy osztályunk első legyen a tisztasági versenyben.” Az etikai gondolkodás szép megnyilatkozását kapjuk az alábbi indoklásban: „Mert a takarítónőnek így is elég dolga van, és nekem is érdekem, hogy rendes, tiszta iskolában tanuljak.”

3. A következő kérdés így hangzott: „Melyek a jól ápoltság jelei a Te korosztályodban és pedig a) iskolában, b) otthon, c) összejöveteleken.” A mindhárom hellyel kapcsolatos válaszokban csaknem kivétel nélkül a *tisztaság* és a *rendes ruha* szerepel. Csupán a megfogalmazásban van némi eltérés. Így pl.: *otthon*: „Tisztaság, rendes otthoni köntös” vagy: „Gondozottság, mindennapi fürdés.” *Összejöveteleken*: „Tisztaság, az alkalomnak megfelelő öltözet.” vagy: „Tisztaság, divatos, de kulturált öltözék.” Egynéhány válaszban az is szerepel, hogy „Ne legyenek izzadtságsgazugú.” Ezek a megjegyzések azért érdemelnek figyelmet, mert azt fejezik ki, hogy a jól ápoltság nem választható el embertársaink megbecsülésének kérdésétől. Ez a nézet még korántsem általános, bár szórványos jelentkezése is örvedetes. Éppen ezért az ápoltsággal kapcsolatban azt is tudatosítanunk kell tanítványainkban, hogy ezzel tartozunk egymásnak, hiszen nincs jogunk ahhoz, hogy ápolatlanságunkkal kellemetlen érzelmeket váltunk ki embertársainkból.

4. A „Milyen hangnemet használsz?” kérdéssel kapcsolatos válaszok a következők:

a) Az iskolában:

tanulótársaikkal szemben legtöbbször „barátságos”, „baráti”;

a tanárokkal szemben 50%-ban „udvarias”, 50%-ban „illetmudó, tisztelettudó”;

a hivatalosokkal szemben ugyancsak 50%-ban „udvarias”, 50%-ban pedig „illetmudó” hangot használnak.

b) A hangnem *otthon*:

a *szülőkkel* szemben is általában „udvarias” és „tisztelettudó”. Egnéhány tanuló azt is szóvá teszi, hogy szüleivel tegezõ viszonyban van. Pl. így: „Udvariasan tegezõdõm.” Vagy: „Tegezve, de tisztességgel.” Finoman érzékeltetve ezzel a közvetlen, megtisztelõ bizalmas kapcsolatot.

A *testvérek* közti hangnem skálája eléggé széles. Legtöbben a „barátságos”, „baráti” jelzõvel illetik. Gyakran szerepel a vidám, közvetlen, játékos, megértõ, emberséges megjelölés is.

A *nagyszülõkkel* szemben szinte kivétel nélkül „tisztelettudó” hangnemet használnak.

c) *Utcán*:

a „*baverok*” közötti hangnem általában „barátságos”, szerepel még a „közvetlen”, „vidám” és „bizalmas” megjelölés is.

Idegen felnõttekkel szemben a hangnem csaknem azonos arányban „tisztelettudó”, illetõleg „illelmes” és „udvarias”.

Ismertõkkel szemben a hangnem általában „udvarias” és „tisztelettudó”.

A hangnemmel kapcsolatban a tanulók a „kell”-t fogalmazzák meg, tehát az emberi érintkezés hangnemével kapcsolatos normákkal tisztában vannak. Abban nincs is okunk kételkedni, hogy az otthoni, az utcai és iskolában a tanárokkal meg a hivatalsegédekkel való érintkezésben a „van” a „kell”-nek teljesen meg is felel. Az iskolában a tanuló társakkal való érintkezésben azonban bizony nem ritka a durva hangnem, a gúnyolódás, „*haverok*” között pedig a szabadszájúság. E negatív jelenségek elleni küzdelemben leginkább az anyanyelv iránti felelõsség élményesítésére, a zsargon, a szellemi restségbõl származó közhelyek következetes elutasítására és általában az anyanyelv iránti nagyobb érdeklõdés felkeltésére kell törekednünk.

C) 1. A *közösség iránti felelõsségtudat* szintjét vizsgálva elõször erre a kérdésre feleltek: „*Miért tanulsz?*”

A többség (90%) azt válaszolta, „*hogy célokat elérjem*”. 10% „*érdeklõdésbõl*” tanul. Az indoklásokból megállapítható, hogy a tanulók tisztában vannak a társadalmi követelményekkel. Ez jut kifejezésre pl. az ilyen típusú feleletekben: „A közösségbe való belépést segíti elõ, könnyíti meg.” Vagy: „A mi világunkban csak az az ember érvényesül, aki tanul.” „Bármilyen célt csak tanulással lehet elérni.” Stb. A közös cél összhangban van a társadalmi követelményekkel, a közösség tagjaiban pedig megvan az elõrehaladás igénye.

2. A „*Melyek az osztályodra mint közösségre jellemzõ jó tulajdonságok?*” kérdéssel kapcsolatban válaszokból szépen összeáll a jó közösség modellje. Ennek jellemzõi:

„Közösségi munkát szívesen végzünk.”

„A közös cél elérése érdekében a munkából mindenki kiveszi a részét.”

„Ha komoly dologról van szó, akkor összetartunk.”

„Segítjük egymást a tanulásban.” Stb.

A *rossz tulajdonságok* felsorolása realisabb megvilágításba hozza az elõbbi képet. Fõként az összetartás terén módosul a helyzet:

„Nem mindig tartunk egységesen össze.”

„Nem mindig dolgozunk rendszeren az órákon. Pl.: szombaton alig jelentkezünk.”

„Kistanárnál rossz a magatartás.” Stb.

Ezekbõl a mozaikokból kirajzolódnak a közösség életének sötét hétköznapjai, de az is megmutatkozik, hogy a kölcsönös függés szükségességét a közösség tagjai erõsen érzik, és jól látják az együvé tartozás közösségi légkört meghatározó szerepét.

3. A „Mit tennél az osztály jobb közösséggé formálása érdekében?” kérdésre adott válaszok szinte egyöntetűen a közösségi élmények jelentőségére hívják fel a figyelmünket. A sokoldalú együttes tevékenység iránti igényüket a következőképpen fogalmazták meg:

„Több közös összejövetelt szerveznék. (Klubdélutánt.)”

„Még több klubdélutánt szerveznék.”

„Több közös programot szerveznék. Pl.: otthoni összejövetelt.”

„Több időt kellene együtt töltenie a fiúk és lányok táborának.”

Abból, hogy sürgetik az olyan helyzet megteremtését, amelyben a közösségi tudat megerősödik, az egymás iránt érzett felelősség pedig elmélyülhet, joggal lehet az eddigi rendezvények sikerére következtetni. A szükséglet jelentkezése öröndetes, és kielégítését a közösségi nevelés elsőrendű feladatának kell tekintenünk.

4. A „Mi az alapja barátod megválasztásának?” kérdés nyomán nyilvánvalóan azokat az értékeket sorolták fel, amelyek azonosak szükségleteikkel. Ez pedig megnyugtató, mert értékelésük a társadalmi szempontból kívánatos magatartásformákat tükrözik. Bár a barát megválasztása a legkezdetlegesebb közösségi kapcsolat, mégis igen jelentős, hogy ebben a kapcsolatban a tanulók mit tekintenek értéknek. A barát modelljét a következő 5 tulajdonság jellemzi: (Minden tanulónak 3 tulajdonságot kellett megjelölnie.)

„Érdeklődésünk megegyezik.” (100%/o-ban szerepel.)

„Megértő, bajban is mellettem áll.” (77%/o.)

„Őszinte.” (53%/o.)

„Figyelmeztet hibáimra.” (35%/o.)

„Tanulásban is segítjük egymást.” (35%/o.)

5. A „Milyen tulajdonságok, érdemek alapján adnál Ságvári-érmet?” – kérdés nyomán megállapítható, hogy a közösségben milyen közvélemény alakult ki. A válaszokból kitetszik, hogy a tanulók a közösségi munkát helyesen értékelik, és tagjai közül a közösség csak azt becsüli, aki a személyével kapcsolatban támasztott követelményeknek is példamutatóan tesz eleget. Az odaítéléssel kapcsolatos közösségi állásfoglalást az alábbi megnyilatkozások tükrözik:

„Jó közösségi munka, jó tanulás, szorgalom.”

„Kiváló közösségi munka, kiváló tanulmányi eredmény.”

„Jó közösségi ember, tanulásban, magatartásban példát mutat.”

Más-más megfogalmazásban, de lényegileg minden válasz ezt tartalmazza.

6. Az ismertetett *élethelyzettel* kapcsolatban állásfoglalásukat a tanulók a megadott 6 válasz alapján fejezték ki. (Csak egy választ kellett megjelölniük.) A szituáció hőse elorozza más munkáját, idegen tollakkal akar ékeskedni. Kivétel nélkül felismerik, hogy közösséggelens magatartásról van szó, és ezért csak kétféle választ adnak: „Rábeszélem, hogy jelentkezék.” és „Megbeszélem a dolgot az osztállyal.” Az egyöntetű állásfoglalás azért öröndetes, mert a közösségi szemléletmód az egoista magatartás elleni harcot is jelenti.

A kérdőív alapján feleletet kaptunk arra, hogy a vizsgált három területet illetően milyen szintű az osztály normaismerete, erkölcsi ítélőképessége és morális gondolkodása. Erkölcsi tudatosságuk szintje általában megnyugtató. A társadalmi követelményekkel tisztában vannak. A fegyelmezetttség, a kulturált magatartás és a közösség iránti felelősségtudat összefüggéseit is felismerik. Indokolásaik helyes értékeléseket tartalmaznak.

Ha az ember ezek után az osztály jellemzésébe újból belelapoz, akkor megnyugtató összhang mutatkozik tudatosságuk szintje és a magatartásukra vonatkozó, általában pozitív jellegű, efféle megállapítások között:

„Magatartására a feltétlen megbízhatóság, az önmaga és mások iránt érzett nagyfokú felelősség jellemző.”

„Tartalmas kiselőadásaival sokszor hozzájárult az osztályfőnöki órák és az őrsi foglalkozások sikeréhez.”

„Fáradhatatlan, ha az osztályért, a közösségért kell dolgoznia. Társainak szívesen segít az iskolai munka minden területén.”

„Nemcsak saját célja eléréseért tud kitartóan, erős akarattal küzdeni, hanem társai sikeréért is feloldottan, őszintén lelkesedik.” Stb.

A vizsgálat összessítése szerint ez a közösség az iskolai 8. osztályok átlagos szintjét képviseli. Az összkép, amely a távozó 8. osztályosok erkölcsi tudatosságáról és közösségi magatartásáról pillanatnyilag kialakítható, azt sugallja, hogy fejlődésük iránya megnyugtató.

IRODALOM:

1. *Bábosik István*: Az erkölcsi tudatosság szerepe a magatartás szabályozásában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
2. *Kelemen László*: A pedagógiai pszichológia alapkérdései. Tankönyvkiadó, Budapest, 1967.
3. *Dr. Kerékgyártó Imre-Kiss Katalin*: Mit tehet az osztályfőnök? Tankönyvkiadó, Bp., 1976.
4. *Kósáné Ormai Vera-Járó Katalin-Kalmár Magda*: Fejlődéslelektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
5. *Erdélyi Judit*: Kísérleti vizsgálatok a 8–16 évesek közösségfogalmáról. Ifjúság és pszichológia. Pszichológiai tanulmányok, XIV. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.

Az önpazarlás művészete

A PEDAGÓGUSOK tevékenységét Németh László nevezte az önpazarlás művészetének. Ezt a művészetet képviseli korátrsaink közül kimagasló szinten *dr. Kerékgyártó Imre*, aki most ünnepli hatvanadik születésnapját. Méltatlan lenne, ha szó nélkül haladnánk el az évforduló mellett. Kerékgyártó Imre szinte az ország valamennyi pedagógusának jó ismerőse és tanító mestere. Ezek találkoztak vele tanfolyamokon, előadásokon. Alig van Magyarország térségében város, nagyobb község, amelyben a magyar nyelv tanításának problémáiról, a nevelés módszereiről vagy az iskolavezetés kérdéseiről ne beszélgetett volna igazgatókkal, pedagógusokkal. Kiváló *előadóként* ismertük meg mindannyian, aki az élőszó varázsával éppen úgy lekötötte hallgatóit, mint *műfajilag* változatos, *tartalmilag* friss, *gondolatokban* gazdag és *stílusában* élvezetes *írásaival*.

1917. szeptember 18-án Budapesten született. Családfáján, amint egyik írásában említette, úgy sorakoztak nemzedékről nemzedékre a pedagógusok, mint Illyés Gyulán a juhászok. Pedagógus pályáját 1940-ben Szentendrén kezdte. 1941–1950 között a budapesti VI. kerületi Kölcsey gimnázium tanára, majd az utolsó években igazgatóhelyettes. Kronstein Gábor jegyezte fel a Köznevelésben ezekről az évekről, hogy már a felszabadulás előtt is diákönkormányzatot valósított meg osztályában, amelynek tanulói között az egykori évkönyvek szerint ott találhattuk Pataki Ferencet (Szentendrén), a szociálpszichológust, Erdélyi Miklóst, az Operaház karnagyát, Szász Pétert, a TTK rektorát stb. 1950–51-ben a budapesti I. kerületi Toldy gimnázium igazgatója, majd 1951–59 között az oktatásügyi minisztérium különböző (továbbképzési,